

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN DERSLERİNDEKİ ÖĞRENCİ BAŞARISINI ETKİLEYEN UNSURLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

*(Views of Social Studies Teachers Related to the Factors Affecting
Students' Achievement in Their Courses)*

Dr. Hülya ÇELİK

*Sakarya Üniversitesi Vakfı Özel İlköğretim Okulu, Müdür Yardımcısı,
hulyacelikk@gmail.com*

Dr. Ahmet KATILMIŞ

*Marmara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal
Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı, ahmetkatilmis@hotmail.com*

ÖZET

Sosyal Bilgiler dersi, demokratik bir toplumda etkin bir vatandaş olabilmek için sahip olunması gereken nitelikleri öğrencilere kazandırmak amacıyla verilmektedir. Bu amaca ulaşabilmeyi veya öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik başarısını etkileyen pek çok unsur bulunmaktadır. Bu araştırmanın amacı 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi başarısını olumsuz etkilen unsurların öğretmenler tarafından belirlenmesidir.

Nitel araştırma modelinde gerçekleştirilen çalışmada örneklem tipik durum örneklemesine göre belirlenmiştir. Sakarya ilinde görevli 35 sosyal bilgiler öğretmenine uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen veriler betimsel analize tabi tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Sosyal Bilgiler, sosyal bilgiler öğretmenleri, öğrenci başarısı*

ABSTRACT

Social Studies course has an aim of students' gaining basic knowledge, skills and values in democratic society as effective citizens. There are a lot of factors affecting students' achievements in social studies course. The aim of this research is determination of the negative factors affecting 6th and 7th grade students' social studies achievement by teachers.

This study is based on qualitative research model and sampling is determined according to typical situation sample methods. The data reached by using semi-structured interview form from 35 social studies teachers in Sakarya is reported according to descriptive analysis procedure.

Keywords: *Social studies, social studies teachers, student achievement*

Giriş

Öğrenciyi bilgiyi üretmek ve kullanmak için gerekli beceri, kavram ve değerlerle donatarak etkin bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı haline getirmeyi amaçlayan sosyal bilgiler, toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi (Ata, 2006: 73). Sosyal bilgiler tarih, coğrafya, antropoloji, hukuk, felsefe, sosyoloji gibi sosyal bilimlere ilişkin öğrenme alanlarından oluşmaktadır. Bu öğrenme alanları: “Birey ve Toplum”, “Kültür ve Miras”, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler”, “Üretim, Tüketim ve Dağıtım”, “Güç, Yönetim ve Toplum”, “Zaman- Süreklilik ve Değişim”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum” ve “Küresel Bağlantılar”dır.

Sosyal Bilgiler, dersinde öğrencilerin yalnızca sosyal bilimlere ilişkin temel bilgileri kazanmaları değil, aynı zamanda geleceğin vatandaşları olarak sahip olmaları gereken beceri ve değerleri de edinmeleri hedeflenir (Öztürk, 2009). Bu temel hedef doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersine özgü şu amaçlar belirlenmiştir (MEB TTKB, 2005:9):

“7.sınıf sonunda öğrenci;

1. Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.
2. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.
3. Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; laik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.
4. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.
5. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.
6. Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.
7. Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.

8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslar arası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.

9. Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.

10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.

11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.

12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetir.

13. Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.

14. Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürer.

15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak, yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.

16. Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlar arası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.

17. İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir.”

Sosyal Bilgiler dersine ilişkin söz konusu amaçlara ulaşılması bu dersin başarısının da göstergesidir. Amaçların bir kısmı kısa vadede ölçülemeyen amaçlar olsa da sosyal bilgiler öğretmenleri programın doğrudan uygulayıcısı olduğundan öğrencilerin ders başarısını değerlendirebilmektedirler. Nitekim sosyal bilgiler öğretmenlerinin programın etkin bir biçimde uygulanması ve öğrenci başarısı üzerindeki etkileri büyüktür. Dolayısıyla sosyal bilgiler öğretmenleri derslerine ilişkin başarıyı etkileyen unsurları değerlendirebilecek konumdadırlar. Fakat ilgili alan yazın incelendiği zaman, sosyal bilgiler öğretmenlerinin kendi derslerindeki öğrenci başarısını etkileyen unsurlarla ilgili neler düşündüğünü tespit etmeye yönelik yeterli çalışmanın olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretmenlerinin kendi derslerindeki öğrenci başarısını hangi unsurların ne yönde etkilediğini ile

*SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN DERSLERİNDEKİ ÖĞRENCİ BAŞARISINI
ETKİLEYEN UNSURLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ*

ilgili ne düşündüklerini ortaya koymak bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, ilköğretimin 6. ve 7. sınıflarında verilmekte olan Sosyal Bilgiler dersine yönelik öğrenci başarısını olumsuz etkileyen unsurların neler olduğunun sosyal bilgiler öğretmenlerinin gözüyle belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Sosyal Bilgiler dersine yönelik ön yargılar öğrenci başarısını nasıl etkilemektedir?
2. Sosyal Bilgiler ders ve çalışma kitapları öğrenci başarısını nasıl etkilemektedir?
3. Öğrencilerin bireysel nitelikleri onların Sosyal Bilgiler dersine yönelik başarılarını nasıl etkilemektedir?
4. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin nitelikleri öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersi başarılarını nasıl etkilemektedir?
5. Okulların fiziksel alt yapıları Sosyal Bilgiler dersine yönelik öğrenci başarısını nasıl etkilemektedir?
6. Sosyal Bilgiler dersine yönelik öğrenci başarısını olumsuz etkileyen Milli Eğitim Bakanlığı kaynaklı uygulamalar nelerdir?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli (Deseni)

Bu çalışma nitel araştırma yöntemine göre desenlenmiştir. Bu desenlemenin tercih edilmesinin nedeni araştırma odağına alınan, Sosyal Bilgiler dersine yönelik öğrenci başarısını olumsuz etkileyen unsurlar hakkında derinlemesine veriler elde edip ve bu verilere dayanarak öğrenci başarısını menfi yönde etkileyen unsurların ortadan kaldırılması için çözüm önerileri geliştirilmek istenmesi ve nitel araştırma yönteminin bu amaca ulaşabilmek için gerekli planlamanın yapılmasına imkân tanınmasıdır. Çünkü nitel araştırma yöntemi, araştırma bağlamının bütüncül bir görünümünün elde edilmesine ve bu bağlam içinde çözümleme ve örüntüler oluşturulmasına olanak sağlamaktadır (Punch, 2005: 143).

2.2. Katılımcılar

Nitel araştırma deseninin kullanıldığı bu çalışmada katılımcılar, amaçlı örnekleme yöntemine göre belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme yönteminin tercih edilmesinin sebebi, bu örnekleme yönteminin zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına imkân tanınmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 107). Amaçlı örnekleme yönteminde farklı örnekleme teknikleri vardır. Bu çalışmada, tipik durum örnekleme tekniğine göre katılımcılar belirlenmiştir. Buna göre araştırma katılımcıları, Sakarya il sınırları içinde farklı ilköğretim okullarda görev yapan ve gönüllülük esasına göre toplam 35 sosyal bilgiler öğretmeni olarak belirlenmiştir. Katılımcıların 18'i bayan ve 17'si erkektir. Ayrıca katılımcıların 14'ünün mesleki deneyimleri 10 yıldan fazla, 21'inin ise 10 yıldan azdır.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu çalışmada kullanılan veriler nitel veri toplama araçlarından olan ve açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formlarında yer alan sorular açık uçlu olmakla birlikte belirli bir sistematığe göre katılımcılara yöneltilmektedir (Demir, 2009: 291). Katılımcılara yöneltilen ve bu çalışmanın veri toplama aracı olan yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan soruların hazırlanmasında ve sorulara son halinin verilmesinde uzman görüşünden faydalanılmıştır. Bu yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilen bulgular betimsel analiz işlem basamaklarına göre analiz edilmiştir.

3. Bulgular ve Yorum

Araştırma sürecinde elde edilen veriler, öncelikli olarak araştırma amaçlarına göre telalendirilmiştir. Daha sonra her tema alt kategorilere ayrılmıştır. Ulaşılan sonuçlar ve ilgili yorumlar amaçlara göre sınıflandırılarak aşağıda verilmiştir.

Amaç 1. Sosyal Bilgiler dersine yönelik ön yargılar öğrenci başarısını nasıl etkilemektedir? Araştırmanın bu amacı kapsamında sosyal bilgiler öğretmenleriyle yapılan görüşme sonunda elde edilen bulgulara göre, öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler dersine yönelik öğrenci başarısızlığının nedenleri arasında bazı ön yargıların da yer aldığını düşündükleri tespit edilmiştir. Bu tespite göre ön yargılar bir tema çatısı

*SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN DERSLERİNDEKİ ÖĞRENCİ BAŞARISINI
ETKİLEYEN UNSURLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ*

altında toplanıp daha sonra alt kategorilere ayrılmıştır. Bu işlem kapsamında elde edilen, tema, alt kategoriler ve alt kategorilerin oluşturulmasını sağlayan öğretmen ifadelerinden örnekler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1’de verilen bulgularda sosyal bilgiler öğretmenleri, bu derse yönelik öğrenci başarısını olumsuz etkilediklerini düşündükleri ön yargılarla ilgili toplam 86 görüş bildirmişlerdir. Bu görüşlerden 28’inde öğrencilerin, 23’ünde idarecilerin, 20’sinde velilerin ve 15’inde ise öğretmenlerin ön yargılarının Sosyal Bilgiler dersine yönelik öğrenci başarısını olumsuz etkilediğini vurgulamışlardır. Bu bulgulara göre, öğretmenlerin ön yargılar içinde sosyal bilgiler dersine yönelik öğrenci başarısızlığında en önemli etkinin öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı olan ön yargılarının olduğunu düşündüklerini söyleyebiliriz. Çünkü öğretmenlere göre bazı öğrenciler dersti “kolay”, bazıları ise “zor” olarak nitelendirmekteler. Bundan dolayı da derse yeterince ilgi gösterip çalışmamaktadırlar. Öte yandan yine öğretmen görüşlerine göre bazı öğrenciler ise Sosyal Bilgiler dersini sözel bir ders olarak gördükleri için bu derse yönelik araştırma ve inceleme yapmamaktadırlar. Sosyal Bilgiler dersine yönelik öğrenci ön yargılarının neden olduğu söz konusu durumlar öğretmenlerin nazarında öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik başarısını düşürmektedir.

Tablo 1’de verilen bulgulara göre öğretmenlerin üzerinde durduğu ve sosyal bilgiler dersine yönelik öğrenci başarısına olumsuz etki eden ön yargılar arasında ikinci sırada yer alan ön yargı ise idarecilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik ön yargıdır. Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre, özellikle okul müdürleri Sosyal Bilgiler dersini ilköğretimde verilen diğer derslerden Türkçe, Matematik, Fen ve Teknoloji ve İngilizce dersleri kadar önemli görmemektedirler. Bunun için de okullarda açılan kurs ve etütlerde Sosyal Bilgiler dersine yer vermemektedirler. Yine aynı mantıkla ücretsiz kursların verildiği Halk Eğitim Merkezlerinde de Sosyal Bilgiler dersine yer verilmemektedir. Kurs ve etüt gibi destekleyici faaliyetlerde Sosyal Bilgiler dersine yer verilmemesi öğrencilerin bu derse yönelik başarısının düşük olmasına neden olmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul idarecilerinin dersleri önem derecesine göre sıraladıklarını düşünmeleri çok manidar bir sonuçtur. Çünkü ilköğretim çağında çocukların bir alanda uzmanlaşması değil aksine onlara hayatları boyunca gerekli olabilecek ve

ileriki yaşamlarında karşılaştıkları problemleri çözmelerine yardım edecek bilgi ve becerilerin kazandırılması amaçlanmaktadır. Bu amaçlara ulaşılması için her derse bir fonksiyon yüklenmiştir.

Tablo 1: Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Ön Yargılarla İlgili Bulgular			
Tema	Alt kategori	f	Destekleyici ifade (Doğrudan alıntı)
Sosyal bilgiler dersine yönelik ön yargılar	Öğrenci	28	“Öğrenciler sosyal bilgiler dersini çok basit görüyorlar. Bunundan dolayı doğru düzgün dersi dinlemiyorlar.”, “Eyde dersi kendi kendilerine çalışarak da yapacaklarını düşündükleri için öğretmeni fazla dinlemiyorlar.”, “Bazı öğrenciler sosyal bilgilerde çok tarih olduğu için dersi zor görüyorlar.”, “Öğrenciler sözel bir ders olduğu için araştırma gereği duymuyorlar.”, “ Bazı öğrenciler dersi kolay gördükleri için az çalışıyorlar onun için de başarısız oluyorlar.”
	İdareci	23	“Öğrencilerin ihtiyacı yok diye okul müdürleri okulda açılan kurslara etütlere sosyal bilgileri dahil etmiyorlar.”, “İdareciler, Türkçe, matematik, İngilizce ve fen derslerini önemli ders görüyorlar onlar için kurs açıyorlar fakat sosyala açmıyorlar.”, “Mesela halk eğitim merkezlerinde kurslar açılıyor. Bu kurslarda sosyal bilgiler dersi kolay diye yer verilmiyor.”
	Veli	20	“Çocuk sosyali kendi kendine de yapabilir diye düşünen veliler açılan kurslarda sosyal dersinin olmasını da istemiyorlar.”, “Veliler matematik, Türkçe dersini önemsedikleri kadar sosyal bilgileri önemsemiyorlar. O derslerin öğretmenleri ile görüştikleri kadar bizimle görüşmüyorlar.”
	Öğretmen	15	“Sosyal bilgiler öğretmenleri, veli ve müdürlerin dersi önemsiz gördüklerini düşündükleri için öğrencilerle fazla ilgilenmiyorlar.”, “Biz sosyal bilgiler öğretmeni olarak okulda bir matematik, Türkçe hatta İngilizce öğretmeni kadar önemli görülmiyoruz. Bunun için sosyal bilgiler öğretmenlerinin performansı düşük oluyor.”, “Öğretmenler dersi sözel bir ders olarak görüyorlar onun için sadece anlatıyorlar.”.

Bu sebepten dolayı öğrencilere, herhangi bir ders aracılığıyla verilen nitelikler önemli diğeri önemsiz diye nitelendirilmesi ve bunun bir kurumdaki eğitim ve öğretim faaliyetlerinin belirlenen amaçlar

*SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN DERSLERİNDEKİ ÖĞRENCİ BAŞARISINI
ETKİLEYEN UNSURLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ*

doğrultusunda sürdürülmesinden birinci dereceden sorumlu olan idarecilerin yaptığının sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından düşünülmesi daha derinden araştırılmaya değer bir problem alanıdır. Çünkü problem olarak nitelendirilen bu durumda Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçlarıyla uyuşmayan bir olgu söz konusudur.

Tablo 1'de sunulan bulgulara göre sosyal bilgiler öğretmenlerini Sosyal Bilgiler dersine yönelik öğrenci başarısını olumsuz etkilediklerini düşündükleri diğer bir ön yargı ise velilere aittir. Bulgulara göre öğrenci velileri de Sosyal Bilgiler dersini “kolay” olarak nitelendirmektedirler. Bundan dolayı diğer derslerin öğretmenleri ile görüştikleri kadar sosyal bilgiler öğretmenleri ile iletişime geçmemekte ve okul idarecilerinden bu ders için de destekleyici faaliyetlerin yapılmasını talep etmemektedirler. Bu nedenlerden dolayı öğretmen veli diyalogu istenen seviyede kurulamamaktadır. Neticede bu durum öğrencinin derse yönelik başarısı üzerinde olumsuz etkide bulunmaktadır.

Tablo 1'deki verileri incelediğimiz zaman sosyal bilgiler öğretmenlerine göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin bazı ön yargılarının da bu derse yönelik öğrenci başarısının düşük olmasına neden olduğunu görmekteyiz. Çünkü Tablo 1'de verilen öğretmen görüşlerine göz attığımız zaman, sosyal bilgiler öğretmenleri veli ve okul idarecilerinin Sosyal Bilgiler dersini önemsiz bulduklarını düşündükleri için öğrencilerle yakından ilgilenmediklerini görmekteyiz. Bu bulguya göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler dersine yönelik veli ve idarecilerde olduğunu düşündükleri olumsuz ön yargıları değiştirmek için bir çaba içinde de olmadıklarını söyleyebiliriz.

Tablo 1'de verilen bulguları genel olarak ele aldığımız zaman Sosyal Bilgiler dersinin, eğitim ve öğretimin önemli paydaşlarından olan idareci, öğretmen, öğrenci ve veli ön yargılarına mahkûm olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle bu olumsuz durumu ortadan kaldırmak için çaba sarf edeceğini beklediğimiz sosyal bilgiler öğretmenleri de durumu kanıksamış vaziyettedirler. Bu durumun olumsuz neticesi de öğrenci başarısının düşmesi olarak kendini göstermektedir.

Amaç 2. Sosyal Bilgiler ders ve çalışma kitapları öğrenci başarısını nasıl etkilemektedir? Araştırmanın bu amacı kapsamında öğretmenlerle yapılan görüşme bulgularında öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler ders ve çalışma kitaplarından kaynaklanan bazı nedenlerin bu

derse yönelik öğrenci başarısı üzerinde olumsuz etkide bulunduğunu düşündükleri saptanmıştır. Bu saptamaya bağlı olarak ilgili kitaplardan kaynaklanan olumsuzluklar, alt kategoriler ve bu alt kategorilerin oluşmasını sağlayan öğretmen ifadelerinden örnekler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: Sosyal Bilgiler Ders ve Çalışma Kitaplarına Yönelik Bulgular			
Tema	Alt kategori	f	Destekleyici ifade (Doğrudan alıntı)
Ders ve Çalışma Kitabı	İçerik	27	“Çalışma kitaplarında çok etkinlik var. Bu etkinlikler öğrencinin çok vaktini aldığı için diğer konuya az zaman kalıyor.”, “Ders kitapları çok yetersiz aynı konuyu anlatan SBS kaynak kitapları daha açıklayıcı ve daha eğlencelidir.”, “Ders kitaplarında konular arasında kopukluk var bu da öğrencinin anlamasını zorlaştırıyor.”
	Görsel Unsur	18	“Kitaplarda yer alan haritalar yeterli değil.”, “Kitaplardaki resimler konu ile yeterince ilgili değil.”, “Kitaplardaki bazı resimler sadece süs olsun diye oraya konulmuş.”

Tablo 2’de yer alan bulgulara göz attığımız zaman sosyal bilgiler öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler ders ve çalışma kitaplarının öğrenci başarısı üzerinde olumsuz etkide bulunduğunu belirten 45 görüş beyan etmiş olduklarını görmekteyiz. Bu beyanlardan 27’sinde ders ve çalışma kitaplarının içeriğinden kaynaklanan olumsuzluklar vurgulanırken 18’inde ilgili kitaplarda yer alan görsellerin neden olduğu olumsuz etki vurgulanmıştır. Buna göre öğretmenler Sosyal Bilgiler Ders Kitabını içerik açısından yetersiz olarak nitelendirmekte ve durumun öğrencilerin bilgi seviyesindeki hedefleri kazanmalarını olumsuz etkilediğini düşünmektedirler. Ayrıca öğretilere göre Sosyal bilgiler ders kitaplarında ele alınan konular arasında yeterli bağlantılar kurulmadığı için öğrencilerin konular arasındaki ilişkileri kurmalarını zorlaştırmaktadır. Bundan dolayı öğrenciler, ön bilgileri ile yeni bilgiler arasındaki anlam ilişkisini kurmakta zorlanmaktadır. Yine Tablo 2’deki verilere göre öğretmenler Sosyal Bilgiler dersi öğrenci çalışma kitaplarında gereğinden fazla etkinliğe yer verildiğini ve bu etkinliklerin öğrencilerin çok zamanını aldığını düşünmektedirler. Bu durum ise öğretmenlerin planlamada sorun yaşmasına neden olmaktadır. Başka bir deyişle öğretmenler gereğinden fazla etkinlikleri yaptırmakla meşgul oldukları

*SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN DERSLERİNDEKİ ÖĞRENCİ BAŞARISINI
ETKİLEYEN UNSURLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ*

için bir sonraki konuya yeterli zamanı ayıramadıklarını ifade etmektedirler. Bundan dolayı bazı konuların işlenişi eksik kalmaktadır. Bunun neticesi olarak da öğrenci başarısı düşmektedir.

Tablo 2’de verilen ders ve çalışma kitaplarından kaynaklanan diğer bir olumsuzluğun nedeni ise bu kitaplarda yer alan görsellerdir. Öğretmenler, özellikle ders kitaplarında yer alan haritaların yetersiz olduğunu ve bazı görsellerin ise işlevinin tam anlamıyla amaca hizmet etmediğini düşünmektedirler. Öğretmenlere göre bazı görseller ilgili kazanım uyarınca hazırlanan içeriği destekleyici bir unsur olarak değil de kitabı düz metin görüntüsünden kurtarmak amacıyla konulduğunu düşünmektedirler. Yani verilen bazı görsellerin öğrencilerin görsel/uzamsal zekâ özelliklerini harekete geçirerek kazanımın gerçekleşmesine tam anlamıyla hizmet etmediğini düşünmektedirler. Bundan dolayı da ilgili zekâ özelliğine sahip öğrenciler kendi öğrenmelerini kolaylaştıracak bir işlenişle karşılaşmadıkları için konuyu anlamaları zorlaşmaktadır. Bu durum ise Sosyal Bilgiler dersine yönelik öğrenci başarısını olumsuz etkilemektedir.

Amaç 3. Öğrencilerin bireysel nitelikleri onların Sosyal Bilgiler dersine yönelik başarılarını nasıl etkilemektedir? Araştırmanın bu amacı kapsamında sosyal bilgiler öğretmenleri ile yapılan görüşme sonunda elde edilen verilere göre, öğretmenlerin öğrencinin kendisinden kaynaklanan bazı sebeplerin sosyal bilgiler dersine yönelik öğrenci başarısı üzerinde olumsuz etkide bulunduğunu düşündükleri tespit edilmiştir. Ulaşılan bu sonuç alt kategorilere ayrılarak ve bu kategorilerin oluşmasına neden olan öğretmen ifadelerinden örnekler Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3’te verilen bulgulara göre sosyal bilgiler öğretmenleri, bu derse yönelik öğrenci başarısını olumsuz etkileyen öğrenciden kaynaklanan nedenleri toplam 98 ifadede vurgulamışlardır. Bu ifadelerin 35’inde derse karşı olumsuz tutum, 28’inde düzenli çalışmama, 18’inde öğretmene karşı olumsuz tutum, 15’inde zihinsel yetersizlikler ve 10’unda ise arkadaş grubunun neden olduğu olumsuzluk üzerinde durulmuştur. Buna göre öğrenci kaynaklı olumsuzlukların başında öğrencilerin derse karşı olumsuz tutuma sahip olmaları gelmektedir. Öğretmen ifadelerine göre, öğrencilerin dersten başarılı olabilmeleri için öncelikli olarak o dersi sevmeleri gerekmektedir. Dersi sevmeyen

örencinin başarısı düşük olmaktadır. Öğretmelere göre, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik başarıları üzerinde olumsuz etki eden öğrenciden kaynaklanan nedenlerden ikincisi öğrencilerin düzenli çalışma alışkanlıklarının olmamasıdır. Tablo 3’te sunulan verilere göre Sosyal Bilgiler dersine düzenli çalışmayan öğrenci başarısız olmaktadır. Ayrıca öğrenciler düzenli çalışma alışkanlıklarına sahip olmadıkları için Sosyal Bilgiler dersiyle ilgili araştırma ve inceleme faaliyetlerine gereken ilgi ve önemi göstermemektedirler. Öğrenilen bilgileri tekrar etmedikleri için bu bilgilerin pekiştirilmesi eksik kalmaktadır. Öğrenciden kaynaklanan bu olumsuzluklar ise Sosyal Bilgiler dersine yönelik öğrenci başarısının düşmesine neden olmaktadır.

Tablo 3: Öğrenciden Kaynaklanan Nedenlere Yönelik Bulgular			
Tema	Alt kategori	f	Destekleyici ifade (Doğrudan alıntı)
Öğrenciden kaynaklanan nedenler	Derse karşı olumsuz tutum	35	“Öğrenciler dersi sevmiyorlar.”, “Derse karşı ilgisizler.”, “Bazı öğrenciler ben ne yapsam sosyal anlamıyorum diyip derse çalışmıyor.”
	Düzenli Çalışmama	28	“Öğrenciler ilköğretimin ilk kademesinde not tutma alışkanlığı kazanmadığı için not tutmuyorlar. Bunun için de başarısız oluyorlar.”, “ Öğrenciler not tutarak çalışmıyorlar.” “Verilen projelere düzenli çalışmıyorlar. Araştırma istekleri yok. Bi de derse düzenli çalışmayınca başarıları düşüyor.”, “Öğrenciler sosyal bilgiler dersinde öğrendiklerini hiç tekrar etmiyorlar. Onların tekrar etme diye bir alışkanlıkları yok.”
	Öğretmene karşı olumsuz tutum	18	“Bazı öğrenciler öğretmeni sevmediği için dersten başarısız oluyorlar.”, “Öğrenci öğretmenini sevmiyorsa derse çalışmaz başarısız olur.”
	Zihinsel yetersizlikler	15	“Bazı öğrenciler okuduğunu anlamakta zorlanıyor.”, “Bazı öğrenciler ne yapsan anlamıyor. Hatta bazıları daha doğru düzgün okuyamıyor.”
	Arkadaş grubu	10	“Arkadaş grubu ders çalışmayan öğrencilerin başarısı düşük oluyor.”, “Bazı öğrenciler arkadaşlarının etkisi ile derse çalışmıyorlar.”

Tablo 3’teki verilere göre, sosyal bilgiler öğretmenleri, öğrencilerin ders öğretmeninin sevip sevmemesinin de öğrenci başarısını etkilediğini düşünmektedirler. Öğretmenlere göre öğrencilerin sosyal

*SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN DERSLERİNDEKİ ÖĞRENCİ BAŞARISINI
ETKİLEYEN UNSURLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ*

bilgiler öğretmenlerine yönelik olumsuz tutumları, onların bu derse yönelik başarılarının düşük olmasına neden olmaktadır. Çünkü öğretmenler öğretmenini sevmeyen öğrencinin o derse yeterli zaman ayırıp çalışmayacağını belirtmektedirler. Bundan dolayı da doğal olarak öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik başarıları düşük olmaktadır.

Tablo 3'te sunulan, öğrenciden kaynaklanan ve öğrenci başarısını olumsuz etkileyen nedenlerden biri de zihinsel yetersizliklerdir. Zihinsel yetersizlikler alt kategorisi öğretmen cümlelerinde öğrenciler “anlamakta zorlanıyor.” ifadelerinin kullanılması ve zikredilen bu tanımlamaların doğrudan zihinsel süreçlerle ilgili olmasından dolayı oluşturulmuştur. Buna göre öğretmenler öğrenci başarısıyla bilişsel kapasiteyi ilişkilendirerek bir değerlendirme yapmışlardır. Bu değerlendirmeye göre bilişsel gelişim açısından istenilen seviyeye gelemeyen öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik akademik başarısı düşük olmaktadır. Sosyal Bilgiler dersi özelinden ulaşılan bu sonuç ise genelde pedagoglarca kabul gören bir değerlendirmedir. Öte yandan Tablo 3'te sunulan veriler, öğretmenlere göre öğrenci kaynaklı başarısızlık nedenlerinden birinin de öğrencinin arkadaş çevresinin olduğunu müşahade etmekteyiz. Çünkü öğretmen ifadelerini incelediğimiz zaman, bu ifadelerde öğrenci başarısı ile arkadaş grubu arasında ilişki kurulduğunu görmekteyiz. Bu ilişki, öğrencinin arkadaş çevresi başarılı ise öğrencinin de başarılı olacağı önermesi üzerine inşa edilmiştir. Buna göre öğretmenler tıpkı “Bana arkadaşını söyle sana kim olduğunu söyleyeyim.” atasözünde vurgulanan duruma uygun bir yaklaşımla öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik başarılarını arkadaş değişkenini odağa alarak açıklamaya çalışmışlardır. Ulaştıkları sonuç da mezkûr atasözünde vurgulanan nitelikle örtüşmektedir. Buna göre arkadaş grubunun nitelikleri öğrencinin başarısını doğrudan etkilemektedir. Yani öğrencinin arkadaş grubu öğrenciyi hem başarılı hem de başarısız olmaya yöneltebilmektedir.

Amaç 4. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin nitelikleri öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersi başarısını nasıl etkilemektedir? Araştırmanın bu amacı kapsamında katılımcılarla yapılan görüşme sonunda elde edilen verilerde, katılımcıların sosyal bilgiler öğretmenlerinin bazı niteliklerinin öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik başarılarını menfi yönde etkilediğini düşündükleri tespit edilmiştir. Öğretmen kaynaklı bu

nedenler alt kategoriler ve bu alt kategorilerin oluşmasını sağlayan öğretmen ifadelerinden örnekler Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4’te verilen bulguları incelediğimiz zaman sosyal bilgiler öğretmenlerinin, bu derse yönelik öğrenci başarısını olumsuz etkileyen öğretmenden kaynaklanan nedenleri toplam 79 ifadede vurguladıklarını görmekteyiz. Bu ifadelerin 30’unda bireysel farklılıkları önemsememe, 22’sinde yeni programı bilmeme, 18’inde kararları uygulamama ve 9’unda ise iş güvencesinin neden olduğu olumsuzluklar üzerinde durulmuştur. Buna göre öğretmenlerin bireysel farklılıkları önemsememesi Sosyal Bilgiler dersine yönelik öğrenci başarısını olumsuz etkileyen en önemli öğretmen kaynaklı neden olarak görülmektedir. Bireysel farklılıkların önemsenmemesi alt kategorisinin oluşturulmasını sağlayan öğretmen ifadeleri incelendiğinde, Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarına ulaşmak amacıyla düzenlenen öğrenme ve öğretme sürecinin öğretmen merkezli anlatım yöntemi temelli olduğu görülmektedir. Ayrıca öğrenme ve öğretme sürecine öğrenci katılımının sağlanamadığının ifade edilmesinden dolayı öğretmenlerin anlatım yöntemini de etkili olarak kullanmadıklarını görmekteyiz. Çünkü bu yöntemin etkili bir biçimde uygulanabilmesi için organize edici bilgilerin verilmesi, uygun örneklerin sunulması, görsellerin kullanılması ve öğrenci tekrarının istemesi gibi etkinliklere yer verilmesi gerekmektedir. Fakat ilgili ifadeler incelendiğinde öğretmen-öğrenci arasında yoğun bir etkileşimin de kurulmasını sağlayan söz konusu etkinliklere yer verilmediğini görmekteyiz. Bunun yanında öğretmenlerin anlatım yönteminden başka yöntemleri kullanmadığı için sınıf içinde bulunan ve farklı öğrenme stillerini kullanan öğrenciler kendi öğrenmelerini kolaylaştırılacak öğrenme sürecinden mahrum kalmaktadırlar.

Neticede bu olumsuzlukların hepsi, öğrencilerin öğretme ve öğrenme sürecine hem zihinsel hem de fiziksel olarak aktif katılımlarını engellemektedir. Pedagojik ilkeler açısından olumsuz olan bu durum öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik başarılarının düşük olmasına neden olmaktadır.

Tablo 4: Öğretmenden Kaynaklanan Nedenlere Yönelik Bulgular

Tema	Alt kategori	f	Destekleyici ifade (Doğrudan alıntı)
------	--------------	---	--------------------------------------

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN DERSLERİNDEKİ ÖĞRENCİ BAŞARISINI
ETKİLEYEN UNSURLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

Öğretmenden kaynaklanan nedenler	Bireysel farklılıkları önemsememe	30	<i>“Öğretmenler dersleri görsellerle işlemiyor.” “Öğretmenler derste harita resim kullanmıyor.”, “Öğretmenler dersi sadece anlatıyorlar sonra da birkaç öğrenciye soru soruyorlar.”, “Öğretmeler dersi daha eğlenceli bi hale getirip öğrencileri sürece dahil etmiyor bundan dolayı öğrenciler dersi anlayamıyor.”, “Öğretmenler öğrencilerle bir bir ilgilenmiyorlar bu da öğrencinin başarısını olumsuz etkiliyor.”, “Öğretmenler sosyal dersinde farklı yöntem ve teknikler kullanmıyorlar hep anlatıyorlar.”, “Öğretmenler sosyal dersinde öğrencilere işbirliği gerektiren faaliyetler yapturmıyorlar.”</i>
	Yeni programı bilmeme	22	<i>“Bazı öğretmenler yeni programı bilmiyor. Onun için bir çok etkinliği çocuklara yapturmuyorlar. Onların projelerini yeterince önemsemiyorlar.”, “Öğretmenler oluşturmacılığı tam bilmedikleri için öğrencilere yeterince yardımcı olamıyorlar. Ders kitabında da bilgiler yeterli olmayınca öğrencinin öğrenmesi yarım kalıyor.” “Alışılmış ezberci öğretim anlayışının öğretmenler tarafından terk edilememesi.”</i>
	Kararları uygulamama	18	<i>“Sene başında zümre toplantılarında öğrenci merkezli etkinlikler yapılacağı kararlaştırılıyor. Ama öğretmenler bu karara uymuyorlar gene derslerde sadece anlatım yöntemini kullanıyorlar.”, “Programda öğrencilere proje araştırma ödevleri verilmesi yazılıyor fakat öğretmenler bu işleri önemsemiyorlar.”, “Sene başında sosyal bilgiler dersi ile ilgili geziler yapılması planlanıyor ama geziler yapılmıyor. Gezilerin yapılmaması da öğrencilerin dersi sevmemelerine neden oluyor.”</i>
	İş güvencesi	9	<i>“Öğretmenler devletin kendilerini meslekten atmayacağını bildikleri için kendilerini yenilemiyorlar.”, “okulda sosyalci arkadaşım benim emekliliğime birkaç yıl kaldı zaten diyip yeni programı bile öğrenmiyor.”</i>

Tablo 4’e göz attığımız zaman öğretmen kaynaklı nedenler arasında ikinci sırada yeni programın (oluşturmacı yaklaşım) bilinmemesinin yer aldığını görmekteyiz. Bu veriye göre öğretmenlerin oluşturmacı yaklaşımın nasıl uygulanacağı konusunda gereken bilgi ve becerilere yeterince sahip olmadıkları görülmektedir. Bu eksiklikten dolayı öğretmenler, oluşturmacı yaklaşım temel alınarak hazırlanan ders ve çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerin yapılmasında öğrencilere yeterli rehberlik sağlayamamaktadırlar. Öğrenci ürünlerine gereken önemi göstermemektedirler. Onları araştırma ve inceleme yapmaya

teşvik edememektedirler. Böylece öğrencilere verilmesi gereken bilgi ve beceriler tam olarak öğrencilere kazandırılmamaktadır. Öğrenme ve öğretme etkinliklerinin planlanmasında ve sürecinde yaşanan öğretmen kaynaklı bu olumsuzluklar öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik başarılarının düşmesine neden olmaktadır.

Tablo 4'te verilen bulgularda öğretmenlerin, zümre toplantılarında öğrenci başarısını artırmak için öğrenci merkezli etkinliklerin yapılması ve araştırma inceleme amaçlı gezilerin düzenlenmesi kararlarını aldıkları görülmektedir. Fakat eğitim ve öğretim yılı içinde bu kararlara uyulmadığını da aynı tabloda sunulan verilerden anlamaktayız. Planlama ile uygulama arasında görülen bu farklılık ise öğretmenlere göre, öğrenci başarısını düşüren diğer bir önemli sebeptir. Ayrıca bu kategorinin oluşmasını sağlayan öğretmen ifadeleri incelendiği zaman, öğretmenlerin öğrenci başarısını artırmak için neler yapılması gerektiğini tespit ettiklerini fakat uygulamada kendi çözüm önerilerini işe koşmadıklarını görmekteyiz.

Tablo 4'teki öğretmen ifadelerinden, öğretmenlerin iş güvencelerinin olması öğrenci başarısını olumsuz etkileyen bir neden olarak düşünüldüğünü görmekteyiz. Buna göre öğretmenlerin devlet memurları hakkındaki mevcut düzenlemelere gönderme yaparak "Biz ne yapsak işimiz garanti. Bizi kimse işten atmaz." mantığından hareket ederek kendilerini yenileme çabası içine girmediklerini görmekteyiz. Bu bulgudan hareketle öğretmen performans ve yeterliliğine yönelik yapılan düzenlemelerin tekrar gözden geçirilmesi gerektiğini söyleyebiliriz. Buna ilişkin olarak aynı bulgunun ortaya çıkmasında etkili olan nedenlerin de ayrıntılı olarak incelenmesi ve çözüm önerilerinin geliştirilmesini bir araştırma önerisi olarak dile getirebiliriz.

Amaç 5. Okulların fiziksel alt yapıları Sosyal Bilgiler dersine yönelik öğrenci başarısını nasıl etkilemektedir? Araştırmanın bu amacı kapsamında sosyal bilgiler öğretmenleri ile yapılan görüşme sonuçlarına göre fiziksel alt yapı ile ilişkili bazı nedenlerin de öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik başarılarını olumsuz etkilediği tespit edilmiştir. Bu nedenler alt kategoriler ve bu alt kategorilerin oluşmasını sağlayan öğretmen ifadelerinden örneklerle Tablo 5'te sunulmuştur.

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN DERSLERİNDEKİ ÖĞRENCİ BAŞARISINI
ETKİLEYEN UNSURLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

Tablo 5: Fiziksel Alt Yapıya Yönelik Bulgular			
Tema	Alt kategori	f	Destekleyici ifade (Doğrudan alıntı).
Fiziksel altyapıdan kaynaklanan nedenler	Harita/ Atlas	35	<i>“Okulumuzda derste kullanacak yeterli materyal yani harita yok.”, “Okulumuzda yeterli harita atlas yok.”</i>
	Sınıf mevcudu	35	<i>“Sınıfların mevcudu çok fazla olduğu için her öğrenci ile ilgilenemiyoruz zaten bizim dersimiz haftada 3 saat.”, “Sınıf mevcutları nerdeyse ortalama 35 kişi, dersin iyi anlatılabilmesi için en fazla 25 kişi olmalı mevcut.”</i>
	Teknolojik imkânlar	30	<i>“Okulda projeksiyon cihazının olmamasından dolayı bir çok şeyi öğrencilere gösteremiyoruz. Onlarda az öğreniyorlar.”, “Okullardaki araç gereç sıkıntısından dolayı görselliği yeterince kullanamıyoruz.”, “Okulumuzda tarih ve coğrafyayla ilgili yeterince CD yok.” , “Mili eğitimin internetini okulda öğrencilere kullanıramıyoruz. Evinde internet olmayan öğrenciler yeterli araştırma yapamıyor.”</i>
	Sosyal Bilgiler Sınıfı	11	<i>“Okulda sosyal bilgiler sınıfı yok. Olsa öğrenciler daha çok derse katılır biz de daha çok şey gösteririz.”, “Fen dersinde nasıl laboratuvar varsa sosyal bilgiler dersi için de bi sınıf olmalı. O sınıfta herşey olacağı için öğrenci başarısı yüksek olacak ve öğrenciler dersi seveceklerdir.”</i>

Tablo 5’te verilen bulguları incelediğimiz zaman, sosyal bilgiler öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler dersine yönelik öğrenci başarısını olumsuz etkileyen fiziksel alt yapı ile ilişkili nedenleri toplam 111 ifadede vurguladıklarını görmekteyiz. Bu ifadelerin 35’inde atlas/harita eksikliği, 35’inde sınıf mevcutlarının fazlalığı, 30’unda teknolojik imkânların yetersizliği ve 11’inde ise sosyal bilgiler sınıfının olmamasından kaynaklanan nedenler üzerinde durulmuştur. Bu bulgulara göre katılımcıların hepsi okullarında yeterli harita ve atlas olmadığını belirtmişlerdir. Özellikle tarih ve coğrafyaya yönelik bazı kazanımların verilmesi için gerekli materyallerin başında olan harita ve atlasların okullarda yeterince olmaması ilgili kazanımların gerçekleşmesini olumsuz etkilemektedir. Bunun için de öğretmenlerin bu vaziyetin öğrenci başarısını olumsuz etkilediğini düşündüklerini söyleyebiliriz.

Sınıf mevcutlarının fazla olması genel olarak tüm eğitim ve öğretim faaliyetlerini olumsuz etkileyen bir durumdur. Bu genel ilkeye uygun olarak katılımcılar beyan ettikleri ifadelerde sınıf mevcudunun fazla olmasının öğrenci başarısını olumsuz etkilediğini düşündüklerini belirtmişlerdir. Yine Tablo 5’te yer alan bulgulara göre sınıf mevcutlarının ortalama 35 kişi olduğunu ve öğretmenlerin öğrencilere yeterli rehberlikte bulunamadıklarını belirttiklerini görmekteyiz.

Tablo 5’te yer alan bulgulara göz attığımız zaman öğretmenlerin, okullarda yeterli teknolojik alt yapının ve elektronik araçların olmadığını belirttiklerini ve bu durumun öğrenci başarısını olumsuz etkilediğini düşündüklerini müşahade etmekteyiz. Yine aynı tablodaki bulgulara göre öğretmenlerin, öğrenme ve öğretme sürecinde teknoloji destekli görsel unsurları kullanamadıklarını görmekteyiz. Bilgi teknolojilerinin öneminin vurgulandığı ve kullanılmasının teşvik edildiği sosyal bilgiler öğretim programının bu boyutunun eksik kaldığını söyleyebiliriz. Çünkü okullar böyle bir imkânı ne öğrenciye ne de öğretmene tam anlamıyla sunamamaktadırlar. Katılımcıların beyan ettiği ve bir kaç örneğinin doğrudan alıntı olarak Tablo 5’te verilen ifadelerinde bu yargıyı destekleyecek saptamalar mevcuttur.

Tablo 5’te verilen bulgulara göz attığımız zaman, katılımcıların sosyal bilgiler sınıfının oluşturulmasının öğrenci başarısını artıracak olduğunu düşündüklerini görmekteyiz. Çünkü katılımcılar bu alt kategorinin oluşmasını sağlayan ifadelerinde sosyal bilgiler sınıfının olmamasının öğrenci başarısını olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Buna göre katılımcılar sosyal bilgiler sınıfında, Sosyal Bilgiler dersine yönelik gerekli araç ve gereçlerin mevcut olacağını ve bu niteliğin öğrencilerin derse katılımını artıracakına inanmaktadırlar. Oluşturulacak sosyal bilgiler sınıfının kendilerine sunacağı imkândan faydalanarak öğrencinin bireysel niteliklerini önemseyen öğrenme ve öğretme süreçlerini planlayıp, bu planlarını uygulayabilecekleri kanısındadırlar.

Amaç 6. Sosyal Bilgiler dersine yönelik öğrenci başarısını olumsuz etkileyen Milli Eğitim Bakanlığı kaynaklı uygulamalar nelerdir? Araştırmanın bu amacına yönelik olarak katılımcılarla yapılan görüşme verilerinde öğretmenlerin, merkezi idareden (Türkiye Milli Eğitim Bakanlığı ve bağlı kurumlar) kaynaklanan bazı olumsuzlukların öğrenci başarısını menfi yönde etkilediğini düşündükleri saptanmıştır. Merkezi

*SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN DERSLERİNDEKİ ÖĞRENCİ BAŞARISINI
ETKİLEYEN UNSURLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ*

idare kaynaklı bu nedenler alt kategoriler ve bu alt kategorilerin oluşmasını sağlayan öğretmen ifadelerinden örnekler Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6'da sunulan bulgulara göre öğretmenlerin merkezi idareden kaynaklanan olumsuzlukları toplam 148 ifadede vurguladıklarını görmekteyiz. Öğretmenler bu ifadelerin, 35'inde hizmet içi eğitim, 35'inde sınıf mevcudu, 33'ünde ders saati, 28'inde ders ve çalışma kitapları ve 17'sinde öğretmen ihtiyacının neden olduğu olumsuzluklar üzerinde durulmuştur. Bu vurgulamalar esas alınarak oluşturulan alt kategorilerden en çok vurgulanan hizmet içi eğitim kaynaklı nedenlerdir. Buna göre öğretmenler, milli eğitim bakanlığı tarafından organize edilen hizmet içi kursların yeterince verilmediğini düşünmektedirler. Özellikle öğretmen ifadelerinde eğitim ve öğretim programlarını çağın gereklerine uygun hale getirmek amacıyla yapılan yeni değişiklik ve düzenlemelere yönelik öğretmenlere yeterli hizmet içi eğitim faaliyetleri verilmediğini görmekteyiz. Ayrıca yeni programların etkin bir biçimde uygulanabilmesini sağlayacak öğretim materyal ve araçlarının bakanlık tarafından temin edilerek okulların bu yönde desteklenmediğini görmekteyiz. Öğretmenlerin önemli bir kısmının da bu materyallerin nasıl geliştirileceği konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahip olmamasının öğretmen ifadelerinde vurgulanmasından dolayı, okullarda uygulanan oluşturmacı anlayışı temel alınarak geliştirilen programların uygulama aşamasında davranışçılık ilkelerine göre işleme konulduğunu söyleyebiliriz. Çünkü ilgili öğretmen düşüncelerinde öğretmenlerin oluşturmacı bir öğretmenin nasıl olması gerektiği konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahip olmadıklarını görmekteyiz. Bu nitelikten dolayı öğretmenlerin bugün için kısmen gelenekselleşen anlatım yöntemini tercih ederek ders işledikleri ve öğrencilerin ise kendilerine sunulan bilgileri ezberleyerek edinmeye çalıştıkları bir öğrenme ve öğretme ortamının teşekkül etmesinin kaçınılmaz sonuç olduğunu söyleyebiliriz. Süreç içinde ortaya çıkan bu olumsuzluğun sorumlusu ise öğretmenlere göre hizmet içi eğitim faaliyetleri aracılığıyla bu menfi durumları ortadan kaldırmayan milli eğitim bakanlığıdır. Bununla birlikte Sosyal Bilgiler dersine yönelik öğrenci başarısını olumsuz etkileyen diğer bir neden de sınıf mevcudlarının fazlalığıdır. Öğretmenlere göre bu menfi durumun ortadan kaldırılması merkezi idarenin çözmesi gereken sorunlar arasındadır.

Tablo 6'ya göz attığımız zaman, Sosyal Bilgiler dersine yönelik öğrenci başarısını menfî yönde etkileyen nedenlerden birinin de Sosyal Bilgiler dersi için ön görülen haftalık ders saatidir. Öğretmenlere göre Sosyal Bilgiler dersi kapsamında öğrencilere verilmesi gereken bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılması için mevcut ders saati (haftada 3 ders saati) yeterli değildir. Bunun sonucu olarak bazı bilgi, beceri ve değerlerin öğrencilere edindirilmesi eksik kalmaktadır. Bu durum öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik başarılarını olumsuz etkilemektedir. Öğretmenler nazarında bu olumsuzluğun ortadan kaldırılması da merkezi idarenin görevleri arasındadır.

Tablo 6'yı incelediğimiz zaman öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersi için Milli Eğitim Bakanlığınca okullarda dağıtılan ders ve çalışma kitaplarını hem içerik hem de görsel unsurlar açısından yeterli bulmadıklarını söyleyebiliriz. Çünkü öğretmen ifadelerinde, bu kitaplarda yer alan bazı konuların eksik verildiği ve bazı konuların anlatımında sürecin yeterli görsel unsurlarla desteklenmediğini düşündüklerini görmekteyiz. Ders ve çalışma kitaplarından kaynaklanan bu eksiklikler Sosyal Bilgiler dersindeki öğrenci başarısının düşmesine neden olmaktadır. Öğretmenlere göre ise ders ve çalışma kitaplarının neden olduğu bu olumsuzlular ise Milli Eğitim Bakanlığı kaynaklıdır. Öğretmenlerin bu tespitlerinde haklı olduklarını söyleyebiliriz. Çünkü Türkiye'de ilköğretim okullarında verilen derslerin kılavuz, ders ve çalışma kitapları ya bizzat bakanlıkça hazırlanmakta ya da bakanlığın belirlediği ilkeler doğrultusunda yayınevleri tarafından hazırlanmaktadır. Tüm kitaplar da bakanlığın ilgili kurum ve kurullarınca incelendikten sonra kılavuz, ders ve çalışma kitabı olarak kullanılmaktadır. Bundan dolayı da bu kitapların neden olduğu menfiliklerin kaynağı da merkezi idaredir.

Tablo 6: Merkezi İdareden Kaynaklanan Nedenlere Yönelik Bulgular

Tema	Alt kategori	f	Destekleyici ifade (Doğrudan alıntı)
------	--------------	---	--------------------------------------

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN DERSLERİNDEKİ ÖĞRENCİ BAŞARISINI
ETKİLEYEN UNSURLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

Merkezi İdareden kaynaklanan Nedenler	Hizmet içi eğitim	35	<i>“Program değişiyor yeni bir uygulama yapılıyor daha sonra öğretmenlere kurs veriliyor.”, “Oluşturmacılık şuan öğretmenlere tam olarak öğretilmedi.” “Bakanlık sosyal bilgiler dersiyle ilgili slayt, kısa film gibi materyaller hazırlayıp okullara göndermeli. Çünkü çoğu öğretmen bunların nasıl hazırlanacağını bilmiyor.”</i>
	Sınıf mevcudu	35	<i>“Bakanlık sınıf mevcutlarının azaltulmasını sağlayamadı.”, “Sınıflar en fazla 25 kişi olmalı çünkü kalabalık sınıflarda herkesle ilgilenemiyoruz.”, “Yeni programın kalabalık sınıflarda uygulanması zor özellikle sosyal bilgiler etkinlik kitabında çok etkinlik var sınıf kalabalık olunca her öğrenci ile ilgilenemiyoruz.”</i>
	Ders saati	33	<i>“haftada 3 saat sosyal bilgiler dersi için az. Bunun için artırılması gerekiyor.”, “Sosyal Bilgilerde çok konu var bu konuların 3 saate bitirilmesi zor. Onun için ya ders saati artırılmalı ya da programdaki konular azaltılmalı.”</i>
	Ders ve Çalışma kitapları	28	<i>“Okullara gönderilen ders kitapları bazı bilgileri tam vermiyor. Bazı konular eksik anlatılmış.”, “Kitaplarda yeterince harita yok. Bilgi verilmeden kavrama isteniyor biz eğitimciler biliyoruz ki kavrama ve analiz düzeyi bilgi düzeyinin üstündedir. Bilgiyi öğrenmeden nasıl kavrayıp analiz edecek?”, “Öğrenciler için hazırlanan ders kitapları içerik olarak yetersiz çoğu öğrencinin evinde yeterli kaynak olmadığı için öğrenciler eksik öğreniyor. Onun için ders kitaplarındaki bilgiler tam olmalı.”, “Çalışma kitaplarındaki etkinlikler oldukça çok olmasına rağmen fazla çeşitli değil.”, “Çalışma kitaplarında çok etkinlik var yetiştirmekte zorlanıyorum onun için de bazı konular eksik kalıyor. Öğrenci de az öğreniyor.”, “Ders kitaplarının yanında kaynak kitaplar gönderilmediği için öğrenci başarısı düşüyor.”</i>
	Öğretmen ihtiyacı	17	<i>“Öğretmen ihtiyacı karşılanmayınca okullarda sosyal bilgiler dersine alanı sosyal bilgiler olmayan öğretmenler giriyor.”, “Okullarda sosyal bilgiler dersine öğretmen olmadığı için vekil öğretmenler geliyor. Onlarda bazen ayrılıyor dersler bir öğretmen gelinceye kadar boş geçiyor.”, “Bakanlık merkezi okulların öğretmen ihtiyacını karşıladığı kadar çevre okulların da ihtiyacını karşılamalı yani her okula aynı önem verilmeli. Böyle yapılmayınca bazı okullardaki başarı düşüyor”</i>

Tablo 6'daki verilere göre merkezi idare kaynaklı bir diğer sorun da sosyal bilgiler öğretmeni ihtiyacıdır. Öğretmen görüşlerine göre okullarda Sosyal Bilgiler dersi öğretmeni ihtiyacı mevcuttur. Okul

idarecileri bu ihtiyacı karşılamak amacıyla ya alanı sosyal bilgiler olmayan öğretmenleri Sosyal Bilgiler dersinde kullanmakta ya da vekil öğretmenler tercih etmektedirler. Özellikle vekil öğretmenlerin bazen çeşitli sebeplerle okuldan ayrılmasıyla derslerin boş (öğretmensiz) geçtiği katılımcılar tarafından belirtilmektedir. Bu olumsuzluklar ise öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik öğrenci başarısının düşük olmasına neden olmaktadır. Katılımcılara göre bu menfi durumun ortaya çıkmasında asıl sorumluluk Milli Eğitim Bakanlığına aittir. Katılımcılar, bu tespitlerinde de yanılmamaktadırlar. Çünkü Türkiye’de öğretmen ihtiyacını belirleme ve bu ihtiyaca göre gerekli önlemleri alma sorumluluğu Milli Eğitim Bakanlığına aittir. Öte yandan Tablo 6’da sunulan verilere göre katılımcıların Milli Eğitim Bakanlığının öncelikle merkezi okulların öğretmen ihtiyacını karşıladığını daha sonra ise kısmen merkezi olarak nitelendirilemeyecek okulların öğretmen ihtiyacını giderdiğini düşündüklerini görmekteyiz. Katılımcılar nazarında bu durum merkezi okul olarak nitelendirilemeyecek okullara devam eden öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik başarılarını olumsuz etkilemektedir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Sosyal Bilgiler dersine yönelik öğrenci başarısını olumsuz etkileyen nedenleri ortaya koymak amacıyla yapılan bu çalışmada, idareci, öğretmen, öğrenci ve velilerin Sosyal Bilgiler dersiyle ilgili ön yargıları bu dersteki öğrenci başarısını menfi yönde etkilediği saptanmıştır. Özellikle idarecilerin dersi önemsiz ya da kolay görmeleri aynı zamanda öğretmen ve velide oluşan bazı ön yargıların da sebebidir. Çünkü idarecilerin derse destek kapsamında ele alınabilecek olan kurs ve etüt faaliyetlerine bu dersi dâhil etmemesi velide de bu yönde bir ön yargı oluşmasına neden olmaktadır. Bunun neticesinde ise öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik başarıları düşük olmaktadır. Araştırmada ulaşılan bu sonuç Akbaba-Altun ve Çakan (2008) tarafından yapılan araştırma sonuçlarıyla tutarlıdır. Çünkü adı geçen araştırmacılar, gerçekleştirmiş oldukları çalışmada derse destek niteliğinde ele alınabilecek olan kursların öğrenci başarısını artırdığı sonucuna ulaşmışlardır. Öte yandan idarecilerin uygulamaları öğrenci başarısı üzerinde doğrudan etkili olmaktadır. Bu çalışmada idarecilerin uygulamalarının öğrenci başarısı üzerinde etkili olduğu menfi boyutta

*SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN DERSLERİNDEKİ ÖĞRENCİ BAŞARISINI
ETKİLEYEN UNSURLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ*

olsa da tespit edilmiştir. Ulaşılan bu sonuç da ilgili literatürde ön görülen ilkelerle uyusmaktadır. Çünkü alan yazında okul idarecilerinin tutum ve uygulamalarının okuldaki başarıyı doğrudan etkilediğine değinilmektedir (Balcı, 2002).

Araştırma sonuçlarına göre Sosyal Bilgiler ders ve çalışma kitaplarının, bu derse yönelik kazanımların edindirilmesi için yeterli olmadığı görülmüştür. Çünkü katılımcı ifadelerinde ilgili kitapların hem içerik hem de görsel unsurlar açısından yeterli olmadığı ortaya çıkmıştır. Araştırmada ulaşılan bu sonuç ders kitaplarının niteliği ve öğrenci başarısı üzerindeki etkilerine yönelik literatürce de desteklenmektedir. Çünkü ilgili alan yazında ders kitaplarının öğrenci başarısı üzerinde doğrudan etkide bulunduğu dolayısıyla nitelikli ders kitaplarının öğrenci başarısını olumlu yönde etkilediği söylenmektedir (Ceyhan ve Yiğit, 2005; Kılıç ve Seven, 2008).

Araştırmada öğrencilerin, derse ve dersin öğretmenine karşı tutumları, düzenli çalışmama, içinde bulunduğu sosyal çevre ve zihinsel yetersizliklerinin başarılarını etkilediği görülmektedir. Buna göre özellikle derse ve dersin öğretmenine karşı olumsuz tutuma sahip olan öğrencilerin başarılarının düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bu sonucunu destekleyen bulgulara Arıcı (2007) ve Top (2009) tarafından yapılan araştırmalarda da ulaşılmıştır. Öğrencinin derse düzensiz çalışması onun derse yönelik başarısını düşürmektedir. Araştırmanın bu bulgusu, Dursun ve Dede (2004)'nin yapmış olduğu araştırma sonucu ile örtüşmektedir. Çünkü adı geçen araştırmacıların yaptığı incelemede, disiplinli çalışan öğrencilerin başarılarının yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma bulgularında öğretmenin, bireysel farklılıkları göz önünde bulundurmaması, kendilerini çağdaş gelişmeleri izleyerek yenilememeleri, bugün için kısmen klasikleşen anlatım yöntemini sürekli tercih etmeleri öğrenci başarısını menfi yönde etkilediği görülmektedir. Yani öğretmenlerin farklı öğretim yöntem ve tekniklerini kullanarak öğrenme ve öğretme sürecini öğrenci merkezli hale getirmeden ders işlemeleri öğrenci başarısının düşük olmasına neden olmaktadır. Araştırmanın bu sonucunu destekleyici bulgulara (Hendrix, 1999); Çakan (2002); Olcay ve Döş (2009) tarafından yapılan araştırmalarda da ulaşılmıştır. Çünkü adı geçen araştırmacıların çalışmalarında geleneksel

(anlatım, soru-cevap) yöntemlere göre ders işlendiği zaman öğrenci başarısının düşmekte olduğu, öğrenci merkezli, farklı yöntem ve teknikler kullanılarak ders işlendiği zaman ise öğrenci başarısının arttığı tespit edilmiştir.

Okulların fiziksel alt yapı ve materyal eksikliği öğrenci başarısını olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle sınıf mevcudunun fazlalığı ve materyal eksikliği öğrenci başarısını düşürmektedir. Bu sonuç, Boozer ve Rouse (2001); Dursun ve Dede (2004); Akbaba-Altun ve Çakan (2008) tarafından yapılan araştırmalarla örtüşmektedir. Çünkü adı geçen araştırmacılar yapmış oldukları çalışmalarda okulların fiziksel imkânlarının yeterli olmasının öğrenci başarısını olumlu etkilediğini gösteren bulgulara ulaşmışlardır. Diğer taraftan bu araştırmada sosyal bilgiler sınıfının olmamasının da öğrenci başarısını olumsuz etkilediği sonucuna da ulaşılmıştır. Bu sonucu destekleyici bulgulara Selçuk ve Köçer (2007) tarafından yapılan araştırmada da ulaşılmıştır. Adı geçen araştırmacıların yaptıkları çalışmada sosyal bilgiler sınıfının Sosyal Bilgiler dersine yönelik öğrenci başarısını artırdığı sonucu saptanmıştır.

Bu araştırmada, okulların sosyal bilgiler öğretmeni ihtiyacının karşılanamaması ve hizmet içi eğitim faaliyetlerinin etkin bir şekilde uygulanmamasının da öğrenci başarısını olumsuz etkilediği sonucuna da ulaşılmıştır. Ayrıca katılımcıların, Sosyal Bilgiler dersi için ön görülen haftada üç ders saatlik sürede bu dersin kazanımlarının öğrencilere edindirilmesi için yeterli olmadığını düşündükleri de tespit edilmiştir.

Yukarıda verilen araştırma sonuçları ışığında aşağıda tematik olarak sıralanan önerilerde bulunulabilir.

Milli Eğitim Bakanlığı'na yönelik öneriler:

- Bakanlık, hizmet içi eğitim faaliyetlerine ağırlık vererek öğretmenlerin çağdaş eğitim ilkelerine göre kendilerini yenilemelerini ve yeni anlayış ve gelişmeleri yakından takip etmelerini sağlamalıdır. Çünkü araştırma bulgularında böyle bir ihtiyacın olduğu saptanmıştır.

- Bakanlık, okullarda kullanılması amacıyla hazırladığı ya da hazırlattığı ders ve çalışma kitaplarının değerlendirilmesinde daha hassas davranarak ilgili kitapların hem içerik hem de içeriği destekleyen görsel unsurlar açısından iyileştirilmesini sağlamalıdır. Çünkü araştırma

*SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN DERSLERİNDEKİ ÖĞRENCİ BAŞARISINI
ETKİLEYEN UNSURLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ*

bulgularında sözü edilen kitapların bu yönde eksiklik ihtiva ettiği ve bunun öğrenci başarısını olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

- Bakanlık, okulların fiziksel alt yapı ihtiyacını giderici önlemler almalıdır. Bu kapsamda öğretim araç ve gereçleri açısından okullara destek olmalı ve sınıf mevcutlarının en az 25 kişiye indirilmesini sağlamalıdır. Çünkü araştırmada hem araç gereç eksikliğinin hem de sınıf mevcutlarının fazlalığının öğrenci başarısını olumsuz etkilediği neticesine ulaşılmıştır.

- Bakanlık, okulların sosyal bilgiler öğretmeni ihtiyacını gidermelidir. Çünkü öğretmen ihtiyacının karşılanmaması öğrenci başarısını olumsuz etkilemektedir.

Okul idarecilerine yönelik öneriler:

- Okul idarecileri okullarda verilen tüm derslerin öğrencilerin bilişsel ve sosyal gelişimleri açısından önemli olduğu gerçeğine göre uygulamalar yapmalıdırlar. Çünkü bu araştırmada okul idarecilerin dersleri önemli veya önemsiz olarak sınıflandırdıklarını ve bu sınıflamaya göre uygulamalar yaptıklarını kanıtlayan bulgulara ulaşılmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik öneriler:

- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kendilerini çağdaş eğitim ilkelerine göre yenilemeleri ve öğrenme ve öğretme süreçlerinde öğrenci merkezli etkinliklere ağırlık vermeleri gerekmektedir. Çünkü bu araştırmanın sosyal bilgiler öğretmenlerinin çağdaş eğitim ilkelerini planlama ve uygulamada işe koşmadıklarını gösteren sonuçlara ulaşılmıştır.

- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu dersin önemini öğrenci gelişimi boyutunda idareci ve velilere anlatarak onların derse yönelik ön yargılarını değiştirmek için çaba sarf etmelidirler.

Araştırmacılara yönelik öneriler:

- Araştırma bulgularına göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik idareci ve velilerin ön yargılarının sebeplerinin ayrıntılı olarak ortaya konarak bu yargıyı değiştirmek için alınması gereken önlemlerin tespit edilmesi gerekmektedir. Bundan dolayı bu duruma yönelik araştırmaların yapılması gerekmektedir.

- Sosyal Bilgiler dersi için ön görülen haftada üç ders saatlik sürenin bu ders için yeterli olup olmadığı araştırılmalıdır. Çünkü araştırma bulgularına göre bu ders için haftada üç ders saatlik sürenin yeterli olmadığı konusunda öğretmenlerde bir yargı olduğu görülmektedir.
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çağdaş eğitim ilkelerine göre kendilerini yenilemek için uğraşmalarının nedenleri araştırılarak öğretmenlerin kendilerini yenilemelerini sağlayacak önlemlerin tespit edilmesi gerekmektedir. Çünkü bu araştırmada öğretmenlerin değişimi izlemedikleri tespit edilmiştir.

KAYNAKLAR

- Altun-Akbaba, S. ve Çakan, M. (2008). “Öğrencilerin Sınav Başarısına Etki Eden Faktörler: LGS/ÖSS Sınavlarındaki Başarılı İller Örneği”. *İlköğretim Online*, 7(1), 157–173. (<http://ilkogretim-online.org.tr> adresinden 30/12/2009 tarihinde edinilmiştir).
- Arıcı, İ. (2007). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersinde Öğrenci Başarısını Etkileyen Faktörler*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversite Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ata, B. (2006). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı. Cemil Öztürk (Ed), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi: Yapılandırmacı Bir Yaklaşım* (71–83). Ankara: PegemA.
- Balcı, A. (2002) Etkili Okul Ve Okul Geliştirme, Kuram Uygulama ve Araştırma. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Boozer ,M. & Rouse, C. (2001). “Intraschool Variation In Class Size: Patterns And Implications”. *Journal of Urban Economics*. 50 (1), 163-189.
- Ceyhan, E. ve Yiğit. B. (2005). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Demir, Ö. (2009). Nitel Araştırma Yöntemleri. K. Böke (Der.), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (287–320). Ankara: Alfa

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN DERSLERİNDEKİ ÖĞRENCİ BAŞARISINI
ETKİLEYEN UNSURLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

- Demir, S.B., Köçer, M.(2007). “*Sosyal Bilgiler Sınıfının Öğrenci Başarısı Ve Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Tutumları Üzerine Etkisi*”. III. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi. Adana.
- Dursun, Ş. ve Dede, Y. (2004). “Öğrencilerin Matematikte Başarısını Etkileyen Faktörler: Matematik Öğretmenlerinin Görüşleri Bakımından”. *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi. Cilt, 24. Sayı,2. s. 217–230.*
- Hendrix, J. C. (1999). “*Connecting Cooperative Learning And Social Studies*”. The Clearing House, 73(1). ss. 57–60.
- Kılıç, A. ve Seven, S. (2008). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- MEB TTKB (2005). *Sosyal Bilgiler 4–5. Sınıf Programı*.Ankara: <http://ttkb.meb.gov.tr>
- Olçay, A., Döş, İ. (2009). Ortaöğretimde başarıyı olumsuz etkileyen unsurların öğrenci boyutuyla tespitine yönelik bir uygulama. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 8(1):131 - 155.* (<http://sbe.gantep.edu.tr> adresinden 30/12/2009 tarihinde edinilmiştir).
- Öztürk, C. (2009). *Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış. C. Öztürk (Der.) Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi (s.1-31)*. Ankara: PegemA
- Punch, F.K. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş Nitel ve Nicel Yöntemler*. (çev. Dursun Bayrak, H. Bader Arslan ve Zeynep Akyüz). Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Top, M. (2009). *İlköğretim 8. Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi Ve Atatürkçülük Dersinin Öğretiminde Edebî Ürünlerin Kullanımının Öğrenci Başarısı ve Tutumuna Etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisan tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.